

АНАЛІЗ СТАНУ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ЗА 2019 РІК

Опара Надія Миколаївна, к.с.-г.н., доцент кафедри БЖД

Аналіз виробничого травматизму і професійних захворювань дозволяє виявити причини і визначити закономірності їх виявлення. На основі такої інформації розробляють заходи з попередження виробничого травматизму і професійної захворюваності.

Можливість виникнення конкретної виробничої травми (нещасного випадку на виробництві) залежить від характеру робочого місця, характеру праці, характеру працівника і поєднання цілого ряду інших конкретних умов праці.

Аналіз цих багатofакторних умов в реальній динаміці виробництва – дуже складне інженерне завдання. Постійний і різнобічний аналіз травматизму і професійних захворювань розглядається як одна з головних функцій керування безпекою праці та прийняття основних заходів щодо усунення причин травматизму та захворювань. Моніторинг стану виробничого травматизму показує, що в країні є тенденція о зменшення загальної кількості випадків травмування на виробництві.

За часи незалежності країни рівень загального травматизму у 2019 році зменшився порівняно з 1992 роком майже у 32 рази. Водночас останніми роками зростає кількість нещасних випадків зі смертельними наслідками, хоча з 1992 до 2019 року кількість загиблих на виробництві зменшилась у 6 разів. Треба відмітити, що із початку 1990-х років загальна чисельність працівників на підприємствах, в установах і організаціях зменшилась на 44%.

Кількість травмованих на виробництві з розрахунку на 100 тисяч працівників за цей період зменшилась із 600 до 33 осіб, у тому числі із смертельними наслідками – із 13 до 13,6.

Відповідно проведеному аналізу стану виробничого травматизму в Україні – в 2019 році кількість пов'язаних з виробництвом нещасних випадків (НВ) порівняно із 2018 роком зменшилась на 6%, або на 250 НВ.

У 2019 році на підприємствах України травмовано 3876 осіб, а у 2018 році – 4126 осіб. Кількість пов'язаних з виробництвом нещасних випадків із смертельними наслідками (НВС) у 2019 році порівняно з 2018 роком збільшилась на 3%, або на 13НВ. У 2019 році на підприємствах України смертельно травмовано 422 особи, у 2018 – 409 осіб. Якщо брати статистичні дані щодо розподілу виробничого травматизму за сімнадцятьма основними галузями нагляду то загальна кількість потерпілих унаслідок НВ у 2019 році порівняно з 2018 роком зменшилась у 12 галузях, а збільшилась у п'яти галузях.

Загальна кількість потерпілих у наслідок НВ зменшилась на підприємствах 14 областей України та міста Київ, а збільшилась на підприємствах 10 областей. В Полтавській області – на 7 (178 проти 171).

Кількість смертельно травмованих унаслідок НВС у 2019 році порівняно з 2018 роком зменшилась у шести галузях нагляду, а збільшилась у дев'яти галузях нагляду. І тільки на підприємствах деревообробної промисловості легкої та текстильної промисловості кількість загиблих на виробництві залишилась у 2019 році на рівні 2018 року.

Кількість смертельно травмованих унаслідок нещасних випадків на виробництві зменшилася на підприємствах 10 областей України та м. Києва. У Полтавській області – на 6 (13 проти 19). Кількість смертельно травмованих унаслідок нещасних випадків на виробництві збільшилася на підприємствах 12 областей України. І тільки на підприємствах Закарпатської та Хмельницької областей кількість загиблих на виробництві залишилася у 2019 році на рівні 2018 року.

Згідно з аналізом найбільш травмонебезпечними галузями економіки в Україні є вугільна промисловість, машинобудування, будівництво та промисловість будматеріалів, транспорт (крім залізничного транспорту), агропромисловий комплекс, соціально-культурна сфера. Питома вага травмованих працівників на підприємствах цих галузей становить 75% від усієї кількості травмованих на підприємствах в Україні.

Згідно з аналізом нещасних випадків зі смертельним наслідком за 2019 рік, найбільша їх кількість сталася з організаційних причин – загинуло 310 працівників, або 73% від усієї кількості загиблих унаслідок НВС. В порівнянні з 2018 роком спостерігається зростання кількості загиблих на 7 осіб.

Найпоширенішими організаційними причинами НВС були наступні:

1. Невиконання вимог інструкцій з охорони праці (ОП) або посадових обов'язків: потерпіли 128 осіб, або 30% від усієї кількості загиблих. Позитивний приріст порівняно з 2018 роком складає 11 осіб.

2. Порушення правил безпеки руху: 68 осіб, або 16% від усієї кількості загиблих (порівняно з 2018 роком +5 осіб).

3. Порушення вимог безпеки під час експлуатації обладнання, устаткування, машин, механізмів, транспортних засобів, тощо: 41 особа, або 10% від усієї кількості (порівняно з 2018 роком + 11 осіб).

4. Порушення технологічного процесу: 14 осіб, або 3% від усієї кількості (у 2018 році – 3 особи).

З технічних причин у 2019 році загинуло 57 працівників, або 14% від усієї кількості загиблих на виробництві. Різниця з 2018 роком становить – 1 особа.

Найпоширенішими технічними причинами НВС були такі:

1. Незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будівель, споруд, території, засобів виробництва, транспортних засобів: потерпіли 20 осіб, або 5% від усієї кількості загиблих. Позитивний приріст порівняно з 2018 роком складає 2 особи.

2. Недосконалість технологічного процесу: 9 осіб, або 2% від усієї кількості загиблих. Позитивний приріст порівняно з 2018 роком становить 3 особи.

Унаслідок НВС, що сталися через психофізіологічні причини, загинуло 55 працівників, або 13%. Порівняно з 2018 роком спостерігається зростання кількості загиблих на 7 осіб.

Найпоширенішою психофізіологічною причиною НВС визначено особисту необережність потерпілого: потерпіло 23 особи, або 5% від усієї кількості загиблих. Позитивний приріст порівняно з 2018 роком складає 5 осіб.

До переважних видів подій, що призвели до НВС можна віднести наступні:

1. Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП) та наїзди транспортних засобів (123 особи, або 29% від загальної кількості загиблих унаслідок пов'язаних з виробництвом нещасних випадків зі смертельним наслідком).

2. Падіння потерпілого (86 осіб, або 20%).

3. Падіння, обрушення, обвалення предметів, матеріалів, породи, ґрунту, тощо (57 осіб, або 14%).

4. Дія предметів та деталей, що рухаються, розлітаються, обертаються (44 особи, або 10%).

5. Ураження електричним струмом (32 особи, або 8%).

6. Пожежа (21 особа, або 5%).

7. Дія шкідливих і токсичних речовин (18 осіб, або 4%).

Найбільш смертельно травмованих на виробництві у 2019 році було серед працівників таких професій:

1. Працівники транспорту – загинуло 105 осіб, або 25% від усієї кількості загиблих (у тому числі 73 водії і 14 трактористи).

2. Будівельники – загинуло 68 осіб, або 16% (у тому числі 20 підсобних працівники, 13 монтажників, по 8 чоловік мулярів та електрозварників).

3. Працівники керівної ланки – загинуло 46 осіб, або 11% (у тому числі 14 керівних посадовців, 9 майстрів, 8 начальників дільниць і відділів).

4. Слюсарі – загинуло 34 особи, або 8% (з них 18 слюсарів з ремонтних робіт).

5. Працівники агропромислового комплексу (АПК) – загинуло 27 осіб, або 6% від усієї кількості загиблих (з них 14 робітників, що не мають визначеної кваліфікації).

6. Електрики – загинуло 25 осіб, або 6%.

7. Шахтарі – загинуло 24 особи, або 6%.

На підприємствах, віднесених до високого ступеня ризику, сталося 184 НВС (34% від загальної кількості таких випадків), на підприємствах, віднесених до середнього ступня ризику -193 випадки (46%), віднесених до незначного ступеня ризику – 27 випадків (11%).

Аналіз відносних показників виробничого травматизму свідчить про поліпшення його стану у 2019 році порівняно із 2018 роком. Рівень виробничого травматизму (із розрахунку кількості травмованих на 100 тисяч працівників) у 2019 році на 6% менше за аналогічний показник у 2018 році (33,28 у 2019 проти 35,27 у 2018 році).

Загалом за роки незалежності динаміка рівня виробничого травматизму в Україні має стійку тенденцію до зменшення. Але є певне зростання рівня виробничого травматизму зі смертельним наслідками (із розрахунку кількості загиблих на 100 тисяч працівників). Цей показник у 2019 році на 4% більше за аналогічний показник у 2018 році (3,62 у 2019 році проти 3,5 у 2018 році).

Окремо хотілось би зупинитися на стані виробничого травматизму в агропромисловому комплексі (АПК).

На 83364 суб'єктах господарювання АПК працюють 1925619 робітників. У 2019 році травмовано 517 осіб, у 2018 році – 503 особи (більше на 14 осіб, або на 3%). У 2019 році травмовано зі смертельними наслідками 80 осіб, у 2018 році – 67 осіб (більше на 13 осіб, або на 19%).

Стан виробничого травматизму, за показником рівня травматизму (із розрахунку кількості травмованих на 100 тисяч працівників) погіршився порівняно з аналогічним періодом минулого року – показник збільшився на 1%.

Стан виробничого травматизму зі смертельними наслідками, за показником рівня травматизму (із розрахунку кількості загиблих на 100 тисяч працівників) погіршився порівняно з аналогічним періодом минулого року – показник збільшився на 17%.

Найбільша кількість НВС припадає на наступні види подій:

1. ДТП (21% від загальної кількості загиблих на підприємствах галузі).
2. Падіння потерпілого, у тому числі з висоти (20%).
3. Падіння, обрушення, обвалення предметів, матеріалів (15%).
4. Дія предметів та деталей, що рухаються, розлітаються, обертаються (10%).
5. Дія шкідливих і токсичних речовин (8%).

Причини НВС:

1. Організаційні – 78% від загальної кількості загиблих на підприємствах галузі.
2. Технічні – 15%.
3. Психофізіологічні причини – 7%.

Найбільш травмонебезпечні професії на підприємствах галузі:

1. Підсобний робітник (17% від загальної кількості загиблих на підприємствах галузі).
2. Лісоруб, майстер лісу, лісник (15%).
3. Тракторист (14%).
4. Водій (10%).

У 2019 році 2333 працівникам встановлено 5632 хронічних професійних захворювання (порівняно з 2018 роком кількість працівників, що захворіли збільшилася на 428, або на 23%; кількість встановлених професійних захворювань збільшилася на 833, або на 19%).

Стан професійної захворюваності, за показником рівня захворюваності (із розрахунку кількості захворілих на 100 тисяч працівників) погіршився порівняно з аналогічним періодом минулого року – показник збільшився на 23% (показник 2019 року становить 20,04). Кількість працівників, яким встановлено діагноз професійного захворювання збільшився у 2019 році порівняно з 2018 роком у шести областях.

Найсуттєвіше зменшення кількості професійних захворювань у працівників відбулося у Харківській області – на 34 (з 53 до 19). Найбільшу кількість працівників, яким встановлено діагнози професійних захворювань виявлено у 6 областях.

У 2019 році 193 жінкам встановлено професійні захворювання, що на 39% більше, ніж у 2018 році і становить 8% від загальної кількості працівників, яким встановлено професійні захворювання.

Підозру на професійні захворювання за результатами медичних оглядів встановлено у 4 жінок, що на 400% більше ніж у 2018 році.

За етіологією розвитку в структурі професійних захворювань переважають:

1. Захворювання, викликані впливом промислових аерозолів (пневмокониоз, хронічні бронхіти - 2229 захворювань (40%).

2. Захворювання, викликані дією фізичних факторів (вібраційна хвороба, нейросенсорне приглуховатість) – 1830 (27%).

3. Захворювання, пов'язані з фізичним перевантаженням та перенапруженням окремих органів і систем (радікулопатії) – 1536 (27%).

4. Захворювання, викликані впливом інших факторів – 37 (1%).

Кількість працівників, яким встановлено хронічні професійні захворювання, за галузями економіки:

1. Добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 2024 випадків (87%).

2. Виробництво машин і устаткування – 96 (4%).

3. Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів – 78 (3%).

Головним принципом державної політики в галузі промислової безпеки (ПБ) та охорони праці (ОП) є дотримання конституційних прав громадян на безпечні та здорові умови праці.

Одним з важливих складників ефективності державної політики в галузі ОП є належна профілактична робота, спрямована на формування сучасного безпечного та здорового виробничого середовища, мінімізація ризиків виробничого травматизму, професійних захворювань і аварій на виробництві, що своєю чергою сприятиме сталому економічному розвитку та соціальній спрямованості економіки, збереженню й розвитку трудового потенціалу України.

Поліпшення умов праці, зниження виробничого травматизму та професійної захворюваності на конкретному підприємстві може мати не лише соціальний, а і економічний ефект, адже результати застосування заходів з ОП ведуть до збільшення фонду робочого часу, підвищення ефективності використання обладнання, зменшення плинності кадрів, зменшення витрат на пільги та компенсації за несприятливі умови праці, скорочення видатків, пов'язаних з виробничим травматизмом і захворюваність працівників.

Основна мета проведення превентивних заходів з ОП – привернення уваги керівників та робітників підприємств, установ, організацій до питань ОП, запобігання нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням, ознайомлення із заходами безпеки, передбаченими вимогами нормативно-правових актів (НПА) з ОП.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби України з питань праці.

URL: <https://dsp.gov.ua/>

2. Додаток до журналу «Охорона праці» №7. 2020 р. ст. 39-63.